

**A MARKET PERSPECTIVE ON THE ENTERPRISE VALUE – ANALYSIS OF THE
RELATION BETWEEN THE MARKET CAPITALIZATION AND THE VALUE OF THE
LISTED ENTERPRISE**

Viorica Mădălina Ion

PhD Student, Bucharest University of Economic Studies

Abstract: This paper is part of the research on the enterprise value and the maximization of this value and analyzes the relation with the market capitalization of a company listed on the international stock exchanges, for which the datasets available start with the year 1999 - present. Although the enterprise value is complex, depending on many factors, both tangible and intangible, I have chosen to study the relation with the market cap, because it reflects a market perspective, i.e. investors', with respect to the net value of a company through the (fluctuation of) the share price.

For this analysis, I have considered the instruments made available from the programs Excel and Eviews.

Keywords: enterprise value, market capitalization, share price, time series, scatter chart.

Introducere

Importanța analizei și cunoașterii valorii întreprinderii rezidă din faptul că mediul concurențial și părțile interesate¹ de valoarea întreprinderii (acționarii, fondatorii, investitori, băncile, angajații, statul, publicul larg, ș.a.) constituie perspective esențiale ale activității întreprinderii și ale valorii acesteia, și care trebuie avute în vedere pe tot parcursul vieții acesteia. În acest sens, lucrarea de față analizează valoarea întreprinderii și factorii de influență a acesteia, prin analiza evoluției indicatorilor valorii unei importante companii producătoare de oțel.

Scopul cercetării îl reprezintă determinarea influenței capitalizării bursiere asupra valorii de piață a întreprinderii, cu ajutorul programelor specializate, precum Excel sau EViews 10 Student Version Lite.

În cele ce urmează, am analizat și unele teorii cu privire la valoarea întreprinderii, inclusiv din punctul de vedere al pieței bursiere, precum și datele publice² cu privire la o companie listată pe cele mai importante burse internaționale³, care este și cel mai important producător mondial de oțel⁴. Relația directă dintre capitalizarea bursieră a întreprinderilor cotate și valoarea întreprinderii este recunoscută de literatura de specialitate, și analizată în lucrarea de față.

Stadiul actual al cercetării cu privire la valoarea întreprinderii

a. Introducere în tematica acoperită de literatura de specialitate

Punctele de vedere, abordările și/sau teoriile cu privire la valoarea întreprinderii sunt prezentate în cele ce urmează.

¹ Engl. stakeholders

² <https://www.macroaxis.com/invest/symbolRatiosCorrelations/MT?t=vd>

³ New York (MT), Amsterdam (MT), Paris (MT), Luxembourg (MT), Barcelona, Bilbao, Madrid și Valencia (MTS) (<http://corporate.arcelormittal.com/investors/equity-investors/listings>)

⁴ ArcelorMittal - lider global în producția de oțel și minerit și principalul furnizor de produse din oțel, cu o prezență în 60 de țări; în România, deține ArcelorMittal Galați, ArcelorMittal Hunedoara (singura listată pe Bursa de valori București - simbol SIDG), ArcelorMittal TUBULAR PRODUCTS IASI (delistată /retrasă de pe RASDAQ la 19.9.2015). (<http://corporate.arcelormittal.com/>)

- Valoarea întreprinderii cuprinde atât elemente corporale cât și incorporale, precum:
 - a. Active, fie reale (precum echipamentele), fie imateriale (cum ar fi brevete, contracte, know-how);
 - b. capacitatea de rambursare a datoriilor (solvabilitatea finală), respectiv solvabilitatea imediată;
 - c. dividendele distribuite, dacă avem în vedere că investitorii prefera sa încaseze dividende cash (Long, 1978; Loomis, 1968; Miller și Scholes 1982);
 - d. capacitatea de a realiza plusuri de valoare, existența de sinergii; posibilitatea de a realiza economii de scară sau de a atinge mărimea critică și altele. (Toma, 2011)
- Pe de altă parte, evaluarea în funcție de piață, la valoarea justă (fig.1), are scopul de a estima prețul la care ar avea loc o tranzacție reglementată, de vânzare a unui activ, la data de evaluare, în condiții de piață actuale. Valoarea justă are la bază ipotezele (precum condiția și amplasamentul activului, restricții privind vânzarea sau utilizarea activului, inclusiv ipoteze privind riscul), pe care le-ar folosi participanții pe piață, presupunând că aceștia acționează pentru a obține un beneficiu economic maxim. (IFRS, 2013)

Fig. 1 Valoarea justă, ca funcție de date de intrare observabile relevante

Sursa:

reprezentarea autorului

- Teoriile privind relevanța cotației bursiere consideră că analiza cursului, a volumului tranzacțiilor și a indicatorilor bursieri, pe mai mulți ani, nu poate anticipa evoluția viitoare a întreprinderii (teoria evoluției aleatoare). Ideea prețurilor cu mișcare aleatorie⁵, imposibil de prevăzut ale acțiunilor se regăsește și în ipoteza piețelor eficiente⁶, introdusă de profesorul american Eugene Fama (1970). Conceptul pieței eficiente are la baza ipoteza integrării tuturor informațiilor legate de compania emitentă în cursul bursier al acesteia, care coincide cu valoarea intrinsecă a acțiunii, pe baza următoarelor considerente: (i) un număr foarte mare de participanți pe piață urmăresc maximizarea profiturilor și evaluează titlurile de pe piață, în mod independent; (ii) investitorii sunt raționali, au aversiune la risc și intenționează să achiziționeze active care să asigure cel mai mare randament, la un nivel dat al riscului; (iii) informațiile noi apar pe piață în mod aleator și sunt independente; (iv) nu există costuri de informare, costuri fiscale și de tranzacționare; (v) rentabilitatea acțiunilor urmează o distribuție normală. Limitele privind abilitatea pieței de a produce eficiența informațională sunt: procesarea informațiilor noi antrenează costuri monetare și de timp, iar “prețurile ineficiente” pot persista, atâta timp cât câștigul din tranzacționarea intensă, pe baza informațiilor este mai mic decât costurile de tranzacționare⁷(A.S.E., 2007).

- Conform teoriei așteptărilor raționale (în anii '70), se considera că prețurile acțiunilor încorporează întotdeauna cea mai bună informație despre valorile indicatorilor fundamentali și că prețurile se modifică doar datorită unor informații bune și noi (A.S.E., 2007).

⁵engl. random walk

⁶engl. efficient market hypothesis (EMH)

⁷Operațiunile de short-sale pot fi considerate ca având costuri mai mari

- Teoria keynesiană considera că reevaluarile zilnice ale bursei sunt realizate pentru a facilita transferul investițiilor vechi între doi investitori, exercitând o influență decisivă asupra ratei curente a investițiilor și de aceea, nu are sens înființarea unei noi firme, la un cost mai mare decât cel la care aceeași afacere poate fi achiziționată. În același timp, există o motivație de a investi o sumă ce ar părea extravagantă, într-un nou proiect, dacă acesta va putea fi tranzacționat la bursa cu un profit mare și imediat (Keynes, Teoria Generală).

- Teoria coeficientului q a lui Tobin⁸ stabilește un mecanism, potrivit căruia politica monetară influențează economia, prin intermediul cursului acțiunilor (Tobin, 1969), q fiind direct proporțional cu Capitalizarea bursieră (CB); aceasta din urmă care reflectă opinia publică privind valoarea netă a companiei, prin prisma (fluctuației) cursului acțiunilor la bursă:

$q = CB/c_i$
 unde q = coeficientul lui Tobin, c_i = costul reînnoirii dotării tehnice, CB = capitalizarea bursieră a întreprinderilor,
 $CB = c \cdot N$
 Unde c = cursul bursier; N = numărul total de acțiuni

Sursa: (Academia Română - Institutul de Cercetări Financiare și Monetare "Victor Slăvescu", 1998)

Coeficientul q (sau indicatorul P/BV^9) evidențiază surplusul de valoare, apreciat de piață, față de valoarea societății stabilită ca un cost de înlocuire a activelor deținute¹⁰ și reprezintă o valoare invizibilă a afacerii, numită fond comercial¹¹, care ține cont de factori precum: poziția (geografică, sau pe piața de capital) a societății, de relațiile cu clienții, furnizorii, bănci, de performanțele manageriale, de specializarea și experiența personalului.

Tabelul 1 Valori posibile ale coeficientului lui Tobin

V alorile q	explicații
>1	Piața consideră că sunt bune oportunități investiționale în afacerea respectivă. Firmele de valoare mare au probabil avantaje competitive semnificative, ceea ce explică capitalizarea bursieră ridicată și atractivitatea lor pentru investitori; Piața acceptă să plătească un suprapreț pentru activele societății, datorită percepției că valoarea de piață a acestora este mai ridicată sau datorită efectului pozitiv conjugat al unor active necorporale, cum ar fi: vad comercial, brevete, licențe, pregătire profesională deosebită a personalului etc.
<1	Firma nu este atractivă pentru investitori, este subevaluată, etc.

Sursa: (OPREAN, 2008)

⁸ James Tobin (1918 - 2002), laureat al premiului Nobel pentru economie (1981), "The Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 1981". Nobelprize.org. Nobel Media AB 2014. Web. 7 May 2018, http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1981/

⁹ Engl. Price/book value (analizat de autor într-o cercetare anterioară, <https://www.jsrpublishing.com/ro/numar/5/nr-1-mai-2016/>)

¹⁰ Pentru mai multe considerații cu privire la coeficientul q , a se vedea și lucrarea "Mecanisme de transmisie a politicii monetare", <http://www.dofin.ase.ro/Working%20papers/Bogdan%20Cozmanca/Dizertatie.pdf>

¹¹ În management, este considerată o componentă a capitalului intelectual; în contabilitate, fondul comercial generat intern nu se înregistrează, și apare în situațiile financiare (bilanț consolidat), în urma procesului de fuziune.

Conducătorii firmei creează valoare pentru acționari și firma va avea o valoare în creștere, dacă valoarea de piață a capitalului propriu este mai mare decât valoarea contabilă a acestuia, respectiv distruge valoarea, dacă relația este inversă.

Obiectivele

Scopul cercetării îl reprezintă analiza relației dintre capitalizarea bursieră (C) și valoarea firmei (V) – variabila aleatoare, pornind de la ipoteza de lucru că cei doi indicatori se influențează în mod direct.

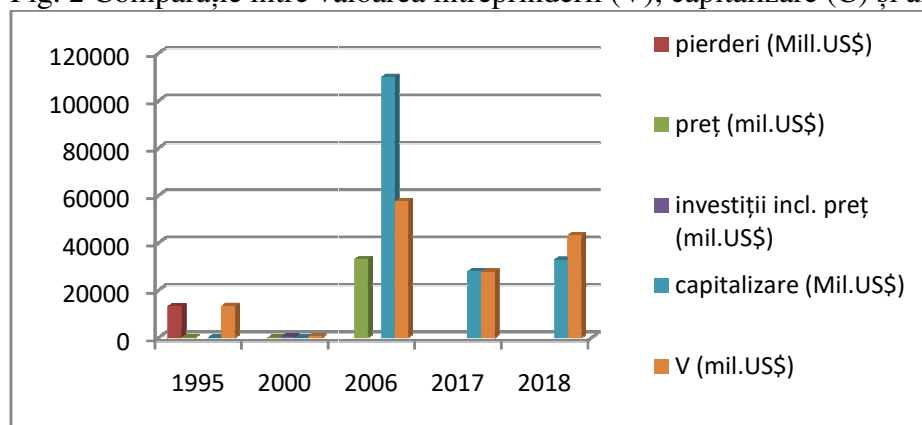
Metodologia cercetării

Distribuția de probabilitate/ funcția de densitate a variabilei aleatoare este reprezentarea valorilor pe care le poate lua aceasta.

Primele observații sunt prezentate mai jos:

a) Grafic de bare 3D –compară variabilele anuale din perioada 1995-prezent, din axa orizontală și axa de adâncime.

Fig. 2 Comparatie între valoarea întreprinderii (V), capitalizare (C) și alți factori

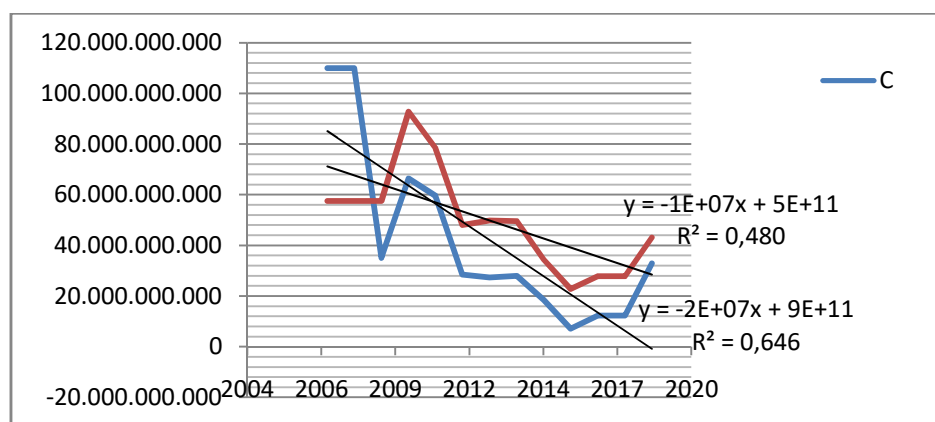

Sursa: reprezentarea

autorului

b) diagrama xy (prin puncte)¹² – cu valorile x pe un rând, iar valorile y corespondente în coloanele adiacente, combină valorile x și y în puncte de date individuale și le afișează la intervale neregulate sau, sau în grupuri, pentru afișarea și compararea valorilor numerice statistice (fig.3).

Fig. 3 Graficul indicatorilor capitalizare și valoarea întreprinderii, pentru perioada 2006-2018

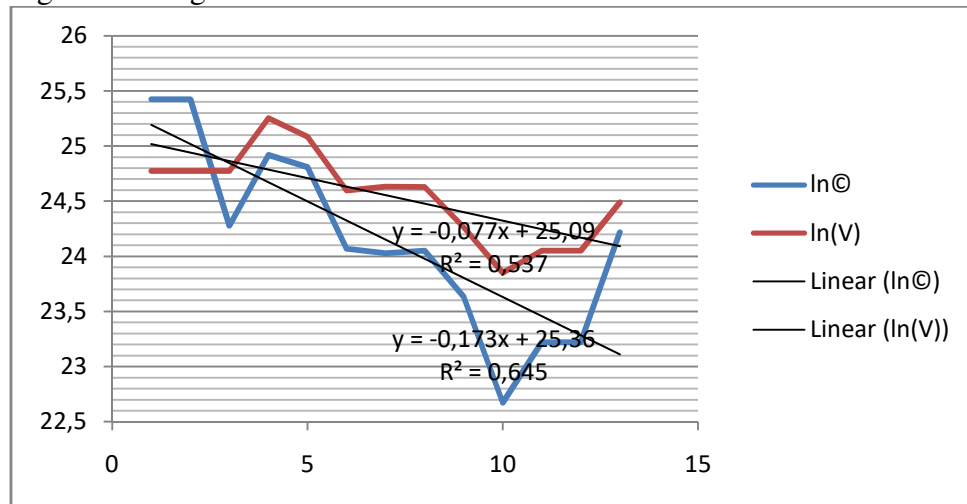
Sursa:

reprezentarea autorului

¹²Engl. scatter

Diagrama prin puncte se utilizează și pentru o scală logaritmică, cu recomandarea de a ajusta scalele axelor independente, pentru a evidenția informații despre date care conțin perechi sau seturi grupate de valori.

Fig. 4 scala logaritmică naturală a celor două variabile

Sursa:

prelucrarea autorului

Operațiile matematice utilizate pentru analiza econometrică sunt:

- logaritmarea – pentru interpretarea coeficienților obținuți din regresie (aceștia sunt elasticități), cu excepția seriilor care au și valori negative sau zero.
- prima diferență ($x_t - x_{t-1}$) - pentru staționarizarea¹³ seriilor.

Prelucrarea seriilor de timp, în programul Eviews

Analiza seriilor de timp este disponibilă în fereastra seriei, prin opțiunea view> Descriptive Statistics; sau opțiunea view¹⁴, urmată de comanda aleasă¹⁵.

- introducerea ecuației, din fereastra fișierului de lucru, opțiunea (genr)¹⁶, unde $x(-n)$ reprezintă observația x_{t-n} , iar $x(n)$ reprezintă observația x_{t+n} .
- pentru a testa staționaritatea unei serii de timp, View/Unit Root Test, cu opțiunile:

- Test type: tipul testului de rădăcină unitară (Augmented Dickey-Fuller, Phillips-Perron);

- Test unit root in: 1st difference – prima diferență a seriei (de obicei în cazul în care testul aplicat asupra seriei nivel a arătat că seria este nestaționară);

A doua diferență¹⁷ a seriei, atunci când și testul aplicat primei diferențe a arătat că seria de prime diferențe este nestaționară, și se include¹⁸:

- Intercept – dacă testul să includă și un termen constant, când din graficul seriei se observă că aceasta fluctuează în jurul unei anumite valori sau pornește dintr-o anumită valoare.
- Trend and intercept – în cazul în care seria prezintă un trend.

¹³ Din punct de vedere economic, o serie este staționară dacă un șoc asupra seriei este temporar (se absoarbe în timp).

¹⁴ Comanda *Spreadsheet* permite vizualizarea/modificarea datelor seriei; *Graph*, pentru reprezentarea grafică a seriei; *Descriptive Statistics* - primele patru momente ale distribuției seriei; *Tests for Descriptive Statistics* - teste statistice asupra momentelor seriei; *Distribution* prezintă distribuția seriei, iar *Correlogram* prezintă funcția de autocorelație și autocorelație parțială.

¹⁵ De exemplu, View/Graph/Line, pentru graficele seriilor

¹⁶ Engl. Generate series by equation

¹⁷ Engl. 2nd difference

¹⁸ Engl. Include in test equation

- None – în cazul în care seria fluctuează în jurul valorii 0.
- Level – seria nivel (seria efectivă);

Dacă valoarea testului este mai mare decât valoarea critică, nu este respinsă ipoteza nulă – seria are o rădăcină unitară (este nestaționară).

Rezultate

Analiza seriilor de timp pentru variabila valorii întreprinderii, în perioada 2006-2017, are în vedere primele patru momente ale seriei, prezentate sintetic în tabelul 2.

Tabelul 2. Media, deviația standard a seriei, coeficientul de asimetrie și kurtotica pentru datele privind valoarea întreprinderii (V)

momentele unei serii de timp	descriere	valoare dorită	observatii	alte valori
Media aritmetica	suma observațiilor împărțită la numărul de observații	t.	serie de timp staționară - media seriei de timp să fie constantă iar varianța seriei să fie constantă.	
Deviația standard a seriei	măsura dispersiei observațiilor (s)			
Coeficientul de asimetrie (S) pentru o serie de timp	măsura asimetriei distribuției față de media sa	0	pe o distribuție normală	
Kurtotica (K)	înălțimea distribuției seriei	3		K < 3, platycurtotică (cu înălțime mai mică comparativ cu o distribuție normală) ¹⁹

¹⁹ k>3, distribuție leptocurtotică (cu înălțime mai mare decât o distribuție normală);

Sursa: prelucrarea autorului

Pentru ca seria de timp să fie staționară, media seriei de timp să fie constantă (observațiile trebuie să fluctueze în jurul mediei), iar varianța seriei să fie constantă; dacă seria nu este staționară, prin diferențiere, se obține o serie staționară, iar ordinul de integrare a seriei reprezintă numărul de diferențieri succesive necesare pentru obținerea seriei staționare (numărul de rădăcini unitare al seriei)²⁰. (Codirlaşu, 2007)

Concluzii

Consider că piața, prin mecanismele specifice și cursul acțiunilor, implicit capitalizarea bursieră, oferă o opinie realistă, actuală cu privire la întreprinderile listate, fiind o estimare a participanților pe piață asupra a ceea ce întreprinderea posedă, produce, asupra potențialului său de creștere, dar și a riscurilor asociate. Valoarea întreprinderii, atunci când este calculată pe baza cursului, care este un preț efectiv al tranzacțiilor realizate și care reflectă „în timp real” estimările pieței privind impactul acțiunii factorilor din interiorul și exteriorul întreprinderii asupra valorii acesteia, este o valoare realistă. Percepția investitorilor generează fluctuații ale prețului acțiunilor, în funcție de știri precum creșterea veniturilor sau vânzărilor companiei, lansarea de noi produse, schimbările din conducere sau din legislație. Dincolo de aspectele contabile, valoarea întreprinderii (V) presupune și o apreciere strategică a acesteia (Toma, 2011).

Prețul fiecărei tranzacții cu acțiuni ale societății listate conduce la modificarea capitalizării, totuși acest indicator nu reflectă întotdeauna valoarea reală a companiei (ca în cazul ofertelor de preluare sau de achiziție); pentru a corecta acest dezavantaj, se poate lua în calcul un curs bursier mediu. Ca și alți indicatori, trebuie analizat în contextul poziției și stării societății, de exemplu randamentul câștigurilor și randamentul dividendului, precum și multiplii valorii contabile ai sectorului din care face parte firma.

În țara noastră, coeficientul q (a lui Tobin) nu este utilizat, deoarece analiza comparativă, pe baza ratei lui Tobin, între firme românești din același sector, presupune cunoașterea costului estimat de înlocuire a activelor firmelor cotate, pe baza inspecției riguroase a activelor firmei.

Acestă cercetare a valorii întreprinderii și a relației cu diverșii săi factori de influență este încă limitată, și posibilele direcții viitoare de cercetare includ utilizarea metodelor moderne de analiză oferite de programele specializate precum Eviews.

BIBLIOGRAPHY

A.S.E., 2007. *STUDIUL PIETELOR PRIN SIMULAREA INFORMATICA A COMPORTAMENTULUI ACTORILOR IMPLICATI*, s.l.: ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE.

Academia Română - Institutul de Cercetări Financiare și Monetare "Victor Slăvescu", 1998. *Procese financiar-monetare ale tranziției - probleme și dileme*, p. 306.

Academia Română, 2003. *Journal of the American Romanian Academy of Arts and Sciences*, p. 102.

Alexandru, D. I., 2010. *Manual de inteligența afacerilor*. [Interactiv] Available at: <https://books.google.ro/books?isbn=1446694259> [Accesat 2018].

Buletin economic legislativ - Ediția 2, 1997. [Interactiv] Available at: <https://books.google.ro/books?id=7bnsAAAAMAAJ> [Accesat 03 2018].

²⁰ de exemplu, serii nestacionare integrate de ordinul I (necesită o singură diferențiere, au o rădăcină unitară); serii de timp trend-staționare, care pot fi făcute staționare prin eliminarea (scăderea) trendului (deterministic) al seriei

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda, Cornel Sigmirean (Editors)
MEDIATING GLOBALIZATION: Identities in Dialogue
Arhipelag XXI Press, 2018

Bursa de Valori București, 2016. *Introducere în domeniul piețelor de capital*. [Interactiv]
Available at: <http://www.fluentinfinante.ro/introducere-in-domeniul-pietelor-de-capital.html>
[Accesat 04 2018].

Codirlaşu, A., 2007. *Econometrie aplicată utilizând EViews 5.1 – NOTE DE CURS* –, s.l.:
s.n.

Costea, C. e. a. (., 2010. *Criza e în noi*. s.l.:ASE.

IFRS, 2013. *Standardul Internațional de Raportare Financiară 13 - Evaluarea la valoarea
justă*. [Interactiv]
Available at: http://nou.anevar.ro/sites/default/files/page-files/ifrs_13_-_romana.pdf
[Accesat 03 2018].

Institutul de Cercetări Financiare și Monetare "Victor Slăvescu", 1998. *Procese financiar-
monetare ale tranziției - probleme și dileme*. În: s.l.:Editura Alpha, p. 584.

Necula, C., v.3.2.. *Econometrie - suport de curs*. [Interactiv]
Available at: <http://www.cnp.ro/user/repository/econometrie.nivel1.v3.2.pdf>
[Accesat 04 2018].

OPREAN, C. e., 2008. *Analiza procesului de creare a valorii firmei pe piața de capital (II)*.
[Interactiv]
Available at:
http://www.cciiasb.ro/fileadmin/user_upload/euro_economia_nr177_1_august_2008.pdf

Pleter, O. T., 2005. *Adminstrarea afacerilor*. Bucuresti: Editura Cartea Universitara.

Știința, 2005. *Economie și sociologie - Ediția 2*. [Interactiv]
Available at: <https://books.google.ro/books?id=VEBMAQAAIAAJ>
[Accesat 2008].

Toma, M., 2011. *inițiere în evaluarea întreprinderilor*. Bucuresti: Editura CECCAR.

Tribuna economică, 2003. [Interactiv]
Available at: <https://books.google.ro/books?id=-8vsAAAAMAAJ>
[Accesat 03 2018].

THE ECONOMY BETWEEN MYTH AND REALITY

Vasilica Mariana Bigea

PhD Student, Bucharest University of Economic Studies

Abstract: This paper want to be an analysis of the current economic system, free market economythe behaviour of the individual, especially as a consumer , in various social and historical contexts.The purpose of this work is to highlightthe shortcomings of the economic system and society ,Shortcomings generated by an inversion of the individual values which most often behave anormally, in the conditions in which that unnaturalness is characterized by greed,aggressive,anger,depression.

Keywords: The market economy, economic system,competition,aggressive,profit,greed

Economia, ca știință,nu se poate defini prin sine însăși.Au fost nenumărate încercări care au scos la iveală precocitatea folosirii unor termeni strict economici.E ca și cum ai încerca să definești omul doar din punct de vedere biologic.

Încercând însă să definești economia în contextul social și istoric, te lovește imaginea unor lucruri care se repetă.Și atunci, nu poți să nu te întrebi dacă, din punct de vedere statistic, există anumite tipare, care se repetă în anumite contexte.

Ca să poți înțelege aceste tipare nu poți ține seama doar de lucrurile care se întâmplă în afara omului, ci mai ales de cele ce se întâmplă înlăuntrul său.Și atunci, cel mai la îndemână îți este studierea comportamentului uman în diferite contexte sociale,încercând să deslușească mecanismele care declanșează crizele economice nu doar în anumite contexte social -istorice, ci mai ales prin prisma mecanismelor psihologice și a comportamentului uman.

Binențeles că ar fi o muncă titanică, de aceea, cei doi încearcă să reducă situațiile economice speciale la mituri antice.Asociază economiei psihanaliza¹ diferențiind tulburările psihosomatice în funcție de modelele comportamentale în situații de criză.Astfel, tulburările de percepție sunt derivate din principiul plăcerii pe care se bazează întreaga economie-plăcerea de a conduce,de a consuma- în detrimentul raționalității.

Tulburările de anxietate sunt, de asemenea, asociate unui comportament economic anormal.Teama este cea care împinge consumatorul să achiziționeze mărfuri fără discernământ.Tulburările afective sunt asociate cu schimbările bruște de dispoziție, schimbări pe care le regăsim în succesiunea boomurilor și crizelor economice.Tulburările de control al impulsului, sunt analizate prin prisma dependenților de adrenalină care nu-și pot consuma această dorință fizic, ci o somatizează în urma achizițiilor pe piața capitalului.Tulburările de personalitatesunt asociate cu agresivitatea manifestată în concurența existentă pe piață liberă,selecția brutală a managerilor în companii, egoismul, care primează în fața omeniei, a altruismului și a rațiunii sănătoase.

Deși susțin că rolul unor economiști este acela de a observa și nu de a judeca comportamentul uman, în ceea ce privește economia,la fel ca psihanalistii, ei ajung la concluzia că nu este evidentă o legătură între modul în care omul acționează și felul său de „a fi”, de a se situa în raport cu ceilalți cu stilul, cu socialul.Bolile sistemului economic sunt dictate întructva de „bolile”(psihice) ale individului-macroeconomia poate fi înțeleasă din perspectiva microeconomiei.

¹ Catalogul bolilor psihice este realizat după clasificarea Asociației Psihiatrice Americane, care editeaza Diagnostic and Statistic of Mental Disorders 5(American Psychiatric Association 2013)

Trecând în revistă cele mai vechi mituri omenesti, cele care stau la baza facerii biblice, autorii o aduc în discuție pe Lilith², cea care se presupune a fi fost prima soție a lui Adam, cea egală lui și făcută asemenea lui. Datorită unor frustrări generate de rolul ei, de a naște și crește copii, aceasta se răzvrătește, dorindu-și libertatea, motiv pentru care este blestemată de Dumnezeu, se transformă în duh, ucide copiii nou născuți-din a căror energie-dă naștere, la rândul ei unor demoni, pe care imediat îi devorează.

Autorii fac o paralelă între Lilith și circuitul economic al consumului și al energiei, al unei economii distructive, o economie de piață liberă (liberă ca și Lilith) a cărei creștere este bazată pe consum chiar irațional, o economie în care principiile morale nu mai există, în care agresiunea, orgoliul și poziția dominantă sunt predominante, iar creșterea sunt obligatorii. Toate acestea fac ca individul să se manifeste liber, însă fără creativitate și empatie, fără încredere în el și în intuiția lui, fără valori morale, plin de teamă în mijlocul unui sistem economic care oprimă, ceea ce reproșă și Marx sistemului. Dar, oprimă sistemul economic, sau individul? Un sistem economic este un ansamblu de legi și instituții, iar legile sunt făcute de oameni pentru oameni și atunci, în centrul oprinderii se află omul-cu impulsul său natural de a stăpâni.

O altă întrebare fundamentală de altfel, este dacă egalitatea este posibilă, deși Dumnezeu i-a creat pe Adam și Lilith (Eva) egali-omul a făcut tot posibilul pentru a crea inegalitate, născocind o ierarhie. Această ierarhizare este întâlnită mai ales în economie, deși după starea staționară, paradisiacă a economiei au tânjit mulți economiști clasici și moderni.

Din perspectiva economică, Lilith este simbolul unei economii aflate într-un echilibru straniu, există o nevoie autoprodusă pentru tot ce produce³. Ciudățenia acestor vremuri constă în faptul că, societatea nu face tot posibilul pentru a hrăni pe flămânzi, ci face toate eforturile pentru a hrăni pe cei sătui, iar acest lucru se dovedește a fi din ce în ce mai dificil-iar aici intervine publicitatea, marketingul și vânzările, economiștii inventând moduri pentru a crește vânzările, construind o industrie pentru a provoca artificial foamea-consumatorul acționând astfel irațional. Mai mult decât atât, dacă economia slăbește, adică cererea scade, factorii de decizie-economici și politici- îi vin în ajutor și cer victime reprezentative-astfel se explică deficitele bugetare, motivele pentru care guvernele se îndatorează cu datorii atât de mari, încât, în unele țări economia reală este sufocată.

Fiecare individ este înfricoșat de opresiune și este convins că opresiunea vine de sus: sistemul economic, politicul; morala- ne temem de ceva care ne vlăguiește și ne răpește libertatea de a fi noi înșine⁴, de a fi un om mai bun. Dar, de câte ori sistemul ne-a împiedicat să devenim noi înșine? Niciodată! Ne oprimăm noi, din inconștientul nostru, prin dorințe pe care nu le putem controla, care vin din supraeu. Suntem chinuți nu de imposibilitatea economică a dorințelor noastre ci de prăpastia dintre lucrurile după care am tânji și cele după care ne permitem să tânjim, iar lucrurile pe care ni le dorim zilnic, sunt dorite în baza unor gusturi și convenții învățate (deși nu ne cunoaștem întotdeauna dorințele).

Autorii continuă paralela între dorința de libertate a lui Lilith și principiul de bază al economiei de piață-libertatea- atât a actorilor pieței cât și a hotărârilor lor. Societatea economică actuală garantează libera inițiativă: de a contracta un credit de la o bancă, de a înființa o firmă și de a desfășura o activitate pe cont propriu-lucruri imposibil de realizat cu ceva timp în urmă în unele țări-dar care generează o stare de independență față de familie și o stare de dependență de sistem, de bani, de societate. Libertatea generează singurătate!

² Tomas Sedlacek, Oliver Tanzer, Lilith și demonii capitalului, Publica, 2017, pg 44-47

³ Tomas Sedlacek, Oliver Tanzer, Lilith și demonii capitalului, Publica, 2017, pg 53

⁴ Tomas Sedlacek, Oliver Tanzer, Lilith și demonii capitalului, Publica, 2017, pg 56

Lilith este obligată să producă la nesfârșit; economia funcționează la fel- pentru a distruge și distruge pentru a produce, astfel consumăm resursele generațiilor viitoare, ne lipsim de timp, munca devine un scop în sine.

În urma analizei lor, autorii conturează întrebarea: gospodăria ideală este gospodăria în care totul se menține și nimic nu se distruge ?- întrebarea a rămas fără răspuns ca multe altele!

În sistemul economiei de piață, întreprinzătorul este văzut ca un inovator iar progresul se hrănește din înnoire-explicând astfel un ciclu economic și chiar perioada de viață a unui bun economic :invenție și investiție, creștere, stabilizare și dispariție, pentru a face loc unui alt bun economic, nou.

O criză⁵, de orice natură ar fi aceasta, este rezultatul unui comportament neadecvat, iar acest raționament este valabil mai ales în economie; crizele economice au fost generate de comportamentul inadecvat al actorilor pieței, oamenii nu mai acționează pentru procurarea celor necesare ci spre extinderea celor dobândite deja, folosindu-se pentru aceasta de comerț, cultură și război. În această continuă alergătură pentru dobândirea a ceea ce nu avem nevoie, am pierdut coeziunea familiei, timpul liber, liniștea și sentimentele de solidaritate și compasiune.

Avântul impulsiv de a transforma orice resursă în capital generator de creștere și astfel de a procesa materia primă, munca și timpul tuturor indivizilor participanți la piață, face din noi niște victime ale unui sindrom economic⁶. Concurența este o trăsătură definitorie a economiei de piață, dar concurența cere eliminarea celorlalți pentru asigurarea propriei supraviețuiri, folosindu-se de cele mai multe ori de agresivitate- sub atacul agresiv, individul are două opțiuni: fuga sau lupta, însă se întrevide și cel de-al treilea model comportamental- eschivarea în fața pericolului: „iți aranjezi o situație și stai liniștit”. Agresivitatea se dovedește ,astfel, o caracteristică a unei societăți care se bazează pe expansiune și al cărui model este caracterizat de orgoliu : mai repede, mai sus, mai departe- devin firele călăuzitoare. Se dovedește că fiecare act de creație este strict legat de o distrugere, de o intervenție într-o structură care este mai târziu reșezată.

Totodată, existența noastră, se desfășoară între voință, dorință, muncă, reușită și următoarea dorință, pentru a cărei realizare avem nevoie din nou de putere și resurse; dacă nu avem puterea și resursele necesare , apare frustrarea și din frustrare , agresivitatea. Comportamentul violent și agresiv sunt mijloace prin care se atinge succesul, iar acest comportament este învățat încă din copilărie. Trebuie să fii mai bun și mai rapid- idei preluate și de sistemul educațional. Să fii mai rapid , presupune o scurtare a timpului de reacție, nevând timp, devin stresat și furios.

În societatea noastră bazată pe competitivitate, agresivitatea se manifestă prin nerăbdare, motivație și comportament competitiv. Agresivul este mai respectat deși nu și-a atribuit niciodată vina pentru vreun eșec sau răspuns greșit, succesul economic este al celui agresiv și concentrat pe carieră, ale celui dispus să încalce regulile, să-și asume un risc(dar nu prea mare) și să obțină avantaje nepermise. Agresivul cooperează puțin cu ceilalți și dă mai departe corecțiile fizice de care a avut parte în copilărie.

La nivel global, viteza crează avans, scopul fiind dominarea piețelor, adică, o anumită distribuție a puterii. Economiiști amintiți de cei doi autori, Prebisch și Singer, spuneau că „concurența globală se modifică constant în defavoarea țărilor în curs de dezvoltare⁷-mai ales datorită exportului de materii prime provenite din aceste țări și datorită existenței monopolurilor sau oligopolurilor care le garantează occidentalilor o poziție unică și dictatura prețurilor, dar și din cauza creșterii limitate a salariilor”. Astfel, există un proces al dominației economice care se consolidează de la sine și produce pagube colaterale (suferința unora crează belșug altora).

⁵ Tomas Sedlacek, Oliver Tanzer, Lilith si demonii capitalului, Publica, 2017, pg 72

⁶ Tomas Sedlacek, Oliver Tanzer, Lilith si demonii capitalului, Publica, 2017, pg 94

⁷ Tomas Sedlacek, Oliver Tanzer, Lilith si demonii capitalului, Publica, 2017, pg 117

Sistemul economic răsplătește lipsa de scrupule, disponibilitatea ,orgoliul,obsesia pentru bani, dorința de putere și dominație- motive pentru care la conducerea companiilor, mai ales a multinaționalelor, regăsim selectați oameni cu un psihic maladiv, fără capacități emoționale, cu o atitudine pozitivă față de multele ore de program, dispuși să-și crească rezistența la stres apelând la droguri, alcool sau medicamente.In economia de piață, nu oamenii, ci mai curând sistemul în care oamenii sunt siliți să trăiască, este bolnav; și nu mai câștigă cel mai abil în,,a da și a lua” ci câștigă cel care nu dă nimic și ia, dacă poate, totul⁸.

Chiar și războiul împotriva terorismului este un război împotriva economiei pentru că frica este cauza distrugerii multor bani, drept dovadă stau evenimentele petrecute la nivel mondial, începând cu distrugerea turnurilor gemene din septembrie 2001-reația provocată de frică:distrugerea de vieți omenești dar și de bunuri economice. Stiglitz, laureat al premiului Nobel pentru economie,economist recunoscut, susține că războaiele purtate de SUA în Irak și Afganistan , a costat economiile statelor implicate , 3 miliarde de dolari⁹. Teama, este speculată de către cei care urmăresc să obțină profituri mari, având tendința sa facă fricile mai intense și mai amenințătoare decat sunt în realitate, deși economia neoclasică susține că frica nu poate fi măsurată,nu urmează o evoluție constantă și nu are o intensitate regulată, este straină de „logică”, apare spontan și se manifestă în diferite moduri individuale.

Viața de zi cu zi este caracterizată de informații despre piețe, prețuri, fluxuri de capital, creștere economică,locuri de muncă, siguranță,bănci, bursă-iar oamenii devin extrem de vulnerabili la superstiții mai ales atunci când au puțin timp la dispoziție, devenind și foarte nesiguri. Iar superstiția deformează realitatea. Realitatea plăcută are o aparență și mai plăcută, asemeni Afroditei¹⁰ care poartă brâul fermecat din aur, iar această propagandă a perfecțiunii vândută lumii este foarte păgubitoare pentru economia de piață, luându-i-se cea mai bună armă, respectiv capacitatea de a se adapta realității., Un capitalism bine gândit poate să reacționeze la cele mai cumplite provocări atât timp cât rămâne flexibil¹¹.”Libertatea piețelor răpește libertatea capitalismului prin imaginea rigidă a piețelor.

Autorii merg mai în profunzime și încearcă să demonstreze că dragostea își are locul în economie, luand drept exemplu copilul mic,sugarul care se află într-o situație economică ciudată: nu poate oferi nimic societății, nu poate decât să ia, trebuie sa ia pentru a supraviețui; aceasta fiind baza creșterii omenești: să iei mai mult decât dai; mai mult, societatea nu produce datorită unui calcul pe termen lung, pentru protecția urmașilor sau pentru atingerea bunăstării ci produce pentru atingerea unicului scop : de a consuma. Paralela cu mitul este făcută prin povestea lui Erisilton și a Demetrei¹², infometatul tată își vinde copila (al cărui trup avea capacitatea de a se transforma în animale) în mod repetat, asigurându-i astfel tatălui hrana care era din ce în ce mai multă ,până când acesta se autodevorează. Erisilton este cazul clasic al dependenței de consum, indiferent dacă există nevoia sau nu,iar pe acest model se bazează domenii importante ale economiei globalizate, exemplu moda, desi moda este un obiect al artei.Cu cât o societate este mai liberă și permeabilitatea stucturilor sociale crește cu atât tendințele se modifică mai rapid, iar cifrele de afaceri și profiturile cresc.La nivel mondial,cu cât sistemul economic se hrănește din creștere cu atât are nevoie de o creștere mai mare pentru etapa următoare.Creșterea permanentă este principiul de supraviețuire a piețelor, indiferent de natura lor.Trebuie să consumăm, orice, numai să consumăm! Dacă consumăm hrana și mai ales hrană ieftină, atunci devenim dependenți de zahăr adică devenim diabetici dar și

⁸ Tomas Sedlacek,Oliver Tanzer,Lilith si demonii capitalului,Publica,2017,pg 152

⁹ Joseph E. Stiglitz,Marea Divizare,Publica,2015,pg 74-77

¹⁰ Afrodita este una dintre cele importante zeite antice

¹¹ Tomas Sedlacek,Oliver Tanzer,Lilith si demonii capitalului,Publica,2017,pg 221

¹² Tomas Sedlacek,Oliver Tanzer,Lilith si demonii capitalului,Publica,2017,pg 237

consumatori de medicamente¹³ - cu cât sunt mai mulți indivizi grași cu atât sunt mai mulți bolnavi, adică există creștere economică; de creșterea economică nu beneficiază toți la fel, unii beneficiază mai mult decât ceilalți, mai ales acolo unde accesul la bunurile de bază, fundamentale, nu este asigurat. Și astfel apare ideea că avuția se leagă de hoți și de infractori.

Cine iubește morala, omenia și ordinea nu este un mare admirator al miturilor și aceasta pentru că mitul, deși are o frumusețe „monumentală” expusă prin personaje, culori și povești, scoate la iveală tot ce interzice morala; binele se amestecă cu răul, bunele intenții se transformă în fărâdelegi, morala și ordinea se prăbușesc, dorința de dreptate dispare, răzbunarea este prezentă - toate acestea mai ales atunci când se vorbește despre aur, bani, avere. Banii, dincolo de funcțiile lor economice, mai ales de tezurizare, au devenit valoarea și scopul în sine al societății. „Banii includ și dorințele noastre imateriale, tânjirea noastră după succes”. Distrugerea averilor nu distruge doar valori economice ci și vise; banii înseamnă accesul la vise dar sunt și un izvor nesfârșit de temeri; cel care are bani trăiește cu frica pierderii lor. În mit, Midas îi cere lui Dionisos ca tot ce atinge să se transforme în aur, însă când constată că palatul, servitorii, fiica, hrana, totul este metal, se căiește și îi cere zeului să îi ia darul. Midas scapă de darul pe care îl ceruse, iar motivația este lăcomia și zgârcenia. „Zgârcitul iubește banii așa cum iubești un om foarte respectat, a cărui simplă prezență și faptul că îl știm și simțim că suntem cu el ne aduc fericire, chiar și fără să ne bucurăm direct de particularitatea legăturii noastre cu el”¹⁴

Economia este maniaco-depresivă, susțin cei doi autori. Evaluările peste măsură de pozitive, estimările legate de evoluțiile viitoare (pozitive și ele) fața luminoasă a globalizării, încrederea exacerbată în piețele financiare, comportamentul irațional al piețelor, toată lumea era plină de încredere și... a venit prăbușirea lui Icar din ceruri, iar societatea s-a comportat asemeni lui Icar între anii 2007 și 2009, când totul s-a bazat pe geniile matematice care au creat modele economice; înaintea crizei eram precum maniacul, atotputernici, inovatori, productivi consumându-ne resursele interne, contractam credite din ce în ce mai mari, actorii pieței aveau activitate și comenzi peste măsură și ...a venit căderea, parca pentru a ne întrerupe din acest ritm amețitor. Însă nu toți au suferit la fel, și a apărut șomajul pentru unii și mai mult de muncă pentru alții. Pentru a continua paralela dintre mânie și economie, Sedlacek și Tanzer, aprofundează: maniacul caută ajutor în tratament pentru a se proteja pe sine și pe ceilalți, la fel, economia financiară a primit ajutor prin furnizare de doze masive de bani de la state și dobânzi foarte reduse de la băncile centrale, pentru a evita scufundarea totală. Economiiștii nu au sarcina să crească PIB-ul ci mai curând să atenueze oscilația ciclului economic, iar acest lucru s-ar fi putut face prin utilizarea rezervelor, dacă acestea ar fi fost facute. Economia poate fi energizată prin politici fiscale și politici monetare, aplicate astfel încât să ridice moralul societății și să îl stabilizeze.

În goana după un profit mare și rapid, bulele financiare s-au bazat pe siguranța unor modele sau formule, imune la crize. Chiar dacă nu toți jucătorii la bursă sunt dependenți de jocurile de noroc, acestea au puterea de atracție a tuturor loteriilor, iar puterea de atracție constă într-un câștig rapid. Problema devine gravă atunci când activitatea antreprenorială are parte de o bulă de săpun dar mai ales când dezvoltarea unei țări devine produsul secundar al activității unui cazinou; din bule speculative izolate se pot forma bule speculative globale care implică foarte mult capital public, de exemplu casele de pensii de stat sau private, iar îngrijorarea este cu atât mai mare când oamenii obișnuiți nu sunt niciodată întrebați dacă vor să-și riște locurile de muncă, economiile și veniturile în acest joc de tip cazinou.

Și mai rău, în goana după profit s-a format o lume a unui comerț nu cu bunuri economice, mărfuri sau materii prime ci cu oameni și suflete omenești¹⁵. După rapoartele ONU, cel puțin 2,5

¹³ Joseph E. Stiglitz, Marea divizare, Publica, 2015, pg 371; James K. Galbraith, Despre inegalitate, Publica, 2016, pg. 176

¹⁴ Georg Simmel, Filosofia banilor, 2008, p. 464

¹⁵ Tomas Sedlacek, Oliver Tanzer, Lilith și demonii capitalului, Publica, 2017, pg 334

milioane de oameni sunt victime ale comerțului cu persoane umane¹⁶. Și acest fenomen are loc pornind tot de la „blestemul” din povestirea lui Lilith-promisiunea libertății, constrângerea creșterii și apoi nimicirea vieții. Sclavia economică transpusă într-un sistem care funcționează într-un spațiu ilegal și urmează, desigur, logica maximizării profitului-omul cade în capcană, este supus prin violență și destabilizat prin înstrăinare și deșănțare. Cele două piețe, piața de capital și piața subterană a traficului de persoane sunt în strânsă legătură, afacerea începe cu o vizită pe o piață ilegală și continuă cu o investiție pe o piață legală.

Concluzie

Autorii nu și-au propus să găsească soluții pentru problemele sistemului economic, societatea noastră, prin excelență a economiei de piață capitalistă, este atât de complexă în structura ei, încât răspunsurile simple sau cu atât mai mult, complexe, eșuează. Ei doar așează o oglindă în fața sistemului economic, oglindă în care se reflectă bolile sistemului, care de fapt sunt bolile individului, indiferent de statutul social pe care îl are acesta. Educația și autoeducația în scopul stăpânirii mai ales, lipsa timpului, agresivitatea, comportamentul compulsiv pentru a obține un profit rapid și cât mai mare, lipsa unei strategii pe termen lung, exploatarea fără scrupule a oamenilor și a resurselor, asumarea unor riscuri din ce în ce mai mari, calitatea tot mai proastă a produselor și serviciilor, sunt factori care generează o societate fragmentată, individualizată, inegală care promite o presupusă siguranță.

Consider că atât timp cât nu vom face o reevaluare și o schimbare a viziunii proprii, până la urmă, și mai departe o schimbare sistematică a proceselor din societate, sistemul economic actual continuă să se degradeze pentru că și individul se degradează. Multe valori ar trebui să se inverseze, începând cu valorificarea timpului, relația de independență /dependență de familie și sistemul economic, nevoile, utilitatea, conceptul de bunăstare sunt câteva dintre valorile care ar trebui reconsiderate, iar aceasta implică timp.

BIBLIOGRAPHY

- Oliver Tanzer, Tomas Sedlacek, Lilith si demonii capitalului, Publica, 2017
Georg Simmel, Filosofia banilor, 2008
Joseph E. Stiglitz, Marea divizare, Publica, 2015
James K. Galbraith, Despre inegalitate, Publica, 2016

¹⁶ Tomas Sedlacek, Oliver Tanzer, Lilith si demonii capitalului, Publica, 2017, pg 334